

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON
MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU, KULTURU I SPORT

KURIKULUM NASTAVNOG PREDMETA
FILOZOFIJA S LOGIKOM
ZA GIMNAZIJE

Zenica, juni 2023.

**Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON
MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU, KULTURU I SPORT**

KURIKULUM NASTAVNOG PREDMETA

FILOZOFIJA S LOGIKOM

ZA GIMNAZIJE

Zenica, juni 2023.

**Kurikulum nastavnog predmeta Filozofija s logikom
za gimnazije**

Izdavač: Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu
i sport Zeničko-dobojskog kantona

Za izdavača: Draženka Subašić, ministrica

Voditeljica Stručnog tima:

Aida Salkić, direktorica Pedagoškog zavoda Zenica

Grupa za izradu predmetnog kurikuluma:

dr. sc. Amer Ćaro, voditelj

dr.sc. Selvedin Delić, koordinator

Jasmina Delić, prof., član

Recenzent:

prof. dr. Bernard Harbaš

Tehnička priprema i uređenje:

Pedagoški zavod Zenica

SADRŽAJ

A/ OPIS PREDMETA	4
B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA	6
C/ OBLASNA STRUKTURA PREDMETNOG KURIKULUMA	7
D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI	9
GIMNAZIJA	9
4. razred gimnazije	9
E/ UČENJE I PODUČAVANJE	14
F/ VREDNOVANJE U PREDMETNOM KURIKULUMU	17
G/ PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA	19

A/ OPIS PREDMETA

„Šta mogu znati? Šta treba da činim? Čemu se mogu nadati? Šta je čovjek?“ - Imanuel Kant

Pitanja o tome ko smo, šta smo i šta radimo su samo neka od pitanja koja čovjek sebi postavlja a koja proizlaze iz ljudskog interesa da promišljamo, logično zaključujemo ali i da proniknemo dublje u jednom širem kontekstu. Vrijeme i prostor u čovjekovom životu kada su ova pitanja na vrhuncu je svakako srednja škola i period adolescencije. To je period života kada se mlad čovjek budi, istražuje, pita i ima mogućnost da stvara prave temelje za buduću nadogradnju. Upravo tu svrhu ima predmet Filozofija s logikom jer je usmjeren ka formiranju ispravnih oblika misli kod učenika¹, odnosa između misli i metoda spoznaje. Kroz predmet Filozofija s logikom, posebno se apostrofira ljudska sposobnost refleksije. Refleksija učeniku omogućava razumijevanje i komunikaciju u svakodnevnom životu, orijentaciju u mišljenju i samospoznaju.

Učenje i podučavanje Filozofije s logikom potiče i razvija sposobnost logičkog i kritičkog mišljenja. Takvo mišljenje doprinosi razumijevanju sebe, drugih i prirode, kao i ukupnom sazrijevanju učenika. Podučavanje ovog predmeta za učenika je prilika za susret s dijalogom u kojem razum igra ključnu ulogu. Komunikacijske vještine razvijaju se kroz dijalog, a pravila lijepog i argumentiranog komuniciranja dio su civiliziranog društva. Korist podučavanja predmeta Filozofija s logikom jeste usavršavanje i preobražavanje ljudskog duha. Usavršavanjem duha usavršava se i čovjek, a onda i cijeli svijet.

Pored istine ovaj predmet pomaže učenicima da prepoznaju i njeguju važnost zaštite života, slobode, ravnopravnosti, poštovanja, tolerancije, kulture dijaloga, morala itd. U konačnici učenik postaje svjestan da samo istinska komunikacija, u smislu povezivanja i istinskog razumijevanja ljudi, međusobno stvara preduvjete za opstanak u modernom vremenu. „*Ali ja postojim samo kad sam s drugima, sam nisam ništa*“ (Karl Jaspers).

Kroz podučavanje ovog nastavnog predmeta učenik se prije svega uči misliti, a to je svakako vizija, svrha i cilj odgoja i obrazovanja. Misliti ili mišljenje podrazumijeva jedan proces koji ima za cilj osvijestiti, usmjeriti i pokrenuti učenika. Predmet Filozofija s logikom podrazumijeva i zaštitu učenika od lakomislenosti, brzopletosti i predrasuda. U tom kontekstu ključnu ulogu ima kritičko i refleksivno mišljenje. Filozofija oplemenjuje i obogaćuje život a u prilog tome govori i Sokrat: „*Neistražen život i nije vrijedan življenja*“.

Podučavanje predmeta Filozofija s logikom podrazumijeva razvijanje sposobnosti refleksije što za učenika znači razvoj sljedećih kompetencija: kritičko mišljenje, kreativnost i inovativnost. Osim navedenih kompetencija učenik će kroz predmet učiti njegovati i razvijati kulturu dijaloga koja je bitna za razvoj kompetencija saradnje i komunikacije.

---

¹ U ovom predmetnom kurikulumu pojam učenik i nastavnik odnosi se dosljedno na muški i ženski rod.

Također, podučavanje predmeta Filozofija s logikom potiče kreiranje i iznošenje ličnih stavova svakog učenika, a to svakako pridonosi usmjeravanju i oblikovanju reakcije prema izazovima koji ga očekuju u daljem obrazovanju, svijetu rada ili općenito u životu.

Razvojem kompetencija saradnje i komunikacije učenik će dati svoj lični doprinos razvoju demokratskog društva u smislu poštivanja prava drugoga i drugačijega, kao i provođenja načela tolerancije, saradnje i odgovornosti. Učenik u svom radu pri čitanju i promišljanju filozofskih tekstova može postupati potpuno samostalno. Poučavajući Filozofiju s logikom učenik se razvija u samostalnu osobu koja preuzima odgovornost i razvija stvaralačke sposobnosti. Filozofija s logikom, pored kritičkog mišljenja i formiranja misaonog subjekta podstiče problematiziranje pitanja poput smisla života, moralnih dilema kao i estetsko-kulturoloških pitanja.

U realizaciji programskih sadržaja predmeta Filozofija s logikom moguć je interdisciplinarni pristup i povezivanje sadržaja različitih nastavnih predmeta (Etika, Sociologija, Matematika itd.). Susret sa filozofskim pitanjima i proces dolaska do odgovora na ta pitanja, za mladog čovjeka znači i susret sa pitanjima koja su istovremeno i etičko-moralna, ali i nezaobilazna u životu. To u konačnici znači oplemenjivanje stavova o životu i društvu u kojem učenik živi i formiranje humanog sistema vrijednosti.

Nastavni predmet Filozofija s logikom pripada društveno-humanističkom području obrazovanja. Prema svom izvornom određenju, na specifičan način ulazi u sve predmete i međupredmetne teme. Istraživanje, rješavanje različitih zadataka na različite načine, traganje za smislom itd. su procesi koji dokazuju navedeno.

Najpoželjnije metode u podučavanju Filozofije s logikom su: dijalog, problematiziranje, diskusija, rasprava, rad na izvornom filozofskom tekstu i aktualizacija. Filozofija s logikom se aktualizira i približava učenicima i njihovim svakodnevnim životima. To se postiže u atmosferi unutar koje se učenici mogu involvirati u komunikaciju. Savremeno obrazovanje i nastava Filozofije s logikom potiču rad koji omogućava učenicima da kažu šta žele, da sudjeluju u radu ali i planiranju. Jedan od imperativa koji postavlja Filozofija s logikom jeste „Znanje za život“. "Znanje za život" podrazumijeva, između ostalog, samostalnost, inovativnost i kvalitetniji i humaniji odnos među pojedincima i društvima.

Nastavni predmet Filozofija s logikom se izučava u četvrtom razredu u gimnazijama. To je općeobrazovni predmet koji se izučava 3 nastavna sata sedmično (90 nastavnih sati godišnje).

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

1. Formiranje ispravnih oblika misli, odnosa između misli i metoda spoznaje, što predstavlja izuzetan značaj za sve vrste čovjekove djelatnosti u koje je uključena čovjekova misao.
2. Poticanje i razvijanje sposobnosti razumijevanja sebe, drugih, svega što nas okružuje, kao i razvoj logičkog i kritičkog mišljenja.
3. U skladu s načelima interkulturalizma i tolerancije razvijanje i njegovanje kulture dijaloga, ponašanja i komunikacije s drugima.
4. Razvijanje vještina slušanja, razumijevanja i argumentacije, što će učeniku pomoći u shvatanju svega što vidi, čuje i uči iz drugih predmeta i u svakodnevnom životu.
5. Prepoznavanje i njegovanje važnosti zaštite slobode, ravnopravnosti i života u kontekstu razvijanja moralnih vrijednosti.
6. Razvijanje sposobnosti problematiziranja pitanja o životu, moralu, kulturi itd.

C/ OBLASNA STRUKTURA PREDMETNOG KURIKULUMA

A/ Logičko i kritičko mišljenje

U okviru oblasti "Logičko i kritičko mišljenje" učenici ulaze u svijet logike kao ispravne misli i refleksije kao jedinog načina razumijevanja sebe i svijeta. Učenik uči misliti kroz čitav proces odgoja i obrazovanja. Učenik kroz podučavanje nastavnog predmeta Filozofije s logikom, i kroz podučavanje ove oblasti, posebno što treba razviti jeste svijest o potrebi ispravnog mišljenja, argumentiranja i refleksije. Učenik će istraživati odnose i karakteristike misli, logičke odnose, izvoditi sudove, dokazivati, zaključivati itd. Dakle, pomoću ove oblasti, osim što je prethodno postao svjestan da je čovjeku svojstveno da promišlja, sada spoznaje potrebu ispravne misli. Ispravna misao je od posebnog značaja u organiziranim oblicima spoznaje, poput nauke i filozofije. Upoznavanje oblika ispravne misli treba da omogući učeniku da bolje shvati i ono što uči i u drugim predmetima. Učenik će kroz ovu oblast biti u prilici da shvati važnost znanja u razvoju samostalne, racionalne i zrele osobe. Riječ je o znanju koje se pretvara u djelovanje i koje nas obavezuje da se racionalno ponašamo. Logičkim i kritičkim mišljenjem na prvo mjesto stavlja se razum, dijalog i istina, a upravo na taj način je obogaćena historijska filozofska misao.

B/ Historijski razvoj filozofske misli

U okviru ove oblasti prezentira se historijski razvoj filozofske misli. Na ovaj način stvaraju se uslovi za razumijevanje historijskog ali i društvenog konteksta u kojem su se pojavljivali određeni filozofi i njihova učenja. Učenik će steći uvid u različite načine shvatanja, interpretiranja i vrednovanja svijeta, života, čovjeka, nauke itd. Kroz ovu oblast bitno je pokazati učenicima da i sadržaji iz dalje ili bliže prošlosti mogu imati posebnu važnost (npr. korisnost i aktuelnost rasprava koje su vodili antički filozofi, Sokratov primjer ustrajnosti u svemu što je radio može poslužiti kao motivacija učenicima da također budu ustrajni itd.). Značajno naslijeđe je i pronalazak razgovora kao metode dolaska do spoznaja. Rad na izvornom tekstu pomaže učeniku da promišlja i zaključuje kroz kontekst konstantnih promjena i razvoja ljudske i filozofske misli. Podjele i razlike u mnogobrojnim klasičnim i savremenim pravcima u filozofiji učenik će uočiti, međutim, potrebno je ukazati i na izvjesno jedinstvo u tim pravcima, ako ne u odgovorima, onda u postavljanju samih pitanja. Nakon stečenih saznanja o historijskom kontekstu razvoja filozofske misli učenici se mogu upuštati u istraživanje razlike između novih i starih načina promišljanja. Ono što se može pronaći da je svima zajedničko, ali i svojstveno samom čovjeku, je sam interes da promišljamo.

C/ Filozofska misao u savremenom dobu

Kroz ovu oblast ističu se područja filozofskog interesa, a to su prije svega: čovjek, društvo, kultura, politika, priroda i mišljenje. Ovo su područja interesa koja prate generalno ljudsku historiju ali i neiscrpne teme za nauku i filozofiju. Kroz učenja antičkih filozofa primjećuje se i univerzalnost problema sa kojima se čovjek susreće. Platonovo učenje pokazuje da je svijet puno više od onoga što vidimo (osjetimo). Ova spoznaja učenika upućuje na zaključak

da stvari često nisu onakve kakvima se čine i da se to uvijek može problematizirati. Da li je osoba moralna, procjenjujemo na osnovu vrлина ili mana koje posjeduje, a upravo Aristotel je razradio etiku vrлина. Pomoću ove oblasti uvodimo učenika u savremeno doba i savremenu filozofiju, pri čemu se često nadovezujemo na staru filozofsku građu koja se dalje razrađuje i aktuelizira. Kada su u pitanju savremeni filozofski pravci, izuzetno značajno je govoriti o egzistencijalizmu i predstavnicima ovog pravca koji su dali doprinos razumijevanju pitanja politike, umjetnosti, kulture itd. Pravilan odnos prema čovjeku i društvu se može uspostaviti samo ako razumijemo razvoj socijalne i političke filozofije. Da čovjek nije puko postojanje nego egzistencija, da slobodno odlučuje o svojoj sudbini, naglašavaju predstavnici filozofije egzistencije (Kierkegard, Nietzsche, Jaspers, Heidegger) što se može dovesti u vezu sa modernim čovjekom i potrebom razumijevanja sebe i svoje uloge u svijetu. Na egzistenciju, polazeći od istih tema, nadovezuje se egzistencijalizam (Marcel, Sartre, Camus) koji daje odgovore na pitanja kako u stanju patnje, očaja, bolesti itd. pronaći smisao života, a to su svakako pitanja koja sebi današnji čovjek postavlja i koja su zapravo obilježje ljudskog postojanja. Analiza, interpretiranje, vrednovanje i rješavanje problema moguće je samo pomoću ispravne misli i kritičkog stava. Filozofiju zanima historija, razvoj i napredak ljudske misli. Upravo kroz ovu oblast učenik se treba razviti u samostalnu i razumnu osobu koja će zahvaljujući tome krenuti u potragu za istinama bez kojih u modernom vremenu opstanak nije moguć. Više nego ikad prije učenik će biti u potrebi da kroz stalno preispitivanje, dijalog i kompromis, pokušava zaokružiti ono što je svrha filozofije, ali i smisao života. Iz čuđenja proizlazi pitanje i saznanje. Iz sumnje se rađa kritičko mišljenje, a neizbježno pitanje je uvijek pitanje o samom sebi. Teme, koje su nezaobilazne u filozofiji ali i u životu, su smisao života, smrt, sudbina, sloboda, odgovornost, moral, vrijednosti, znanje itd., a to su svakako i pitanja o kojima učenik treba promišljati. U okviru ove oblasti aktuelizira se pitanje čovjeka kroz problematiku savremenog doba ali i kroz teorije savremene filozofije.

Shema 1: Oblasna struktura predmetnog kurikuluma Filozofija s logikom

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI**GIMNAZIJA****4. razred gimnazije /90 nastavnih sati godišnje/****5.**

Oblast: A/ Logičko i kritičko mišljenje	
Ishod učenja	Razrada ishoda
A.IV.1. Razumijeva i definira logiku kao filozofsku disciplinu	<ul style="list-style-type: none"> • Razumije i analizira postanak i razvoj logike. • Upoređuje sporove među logičarima i navodi početnu definiciju logike kao filozofske discipline o oblicima valjane misli. • Definira i razumijeva razliku između mišljenja i misli. • Razumije proširenu definiciju logike kao filozofske discipline o oblicima valjane misli i o metodama spoznaje. • Uviđa i navodi podjelu logike. • Prepoznaje značaj logike za život, nauku i filozofiju i uočava i razumije svrhu njenog izučavanja • Opisuje i definira logiku kao filozofsku disciplinu o valjanoj misli i evaluira značaj valjane misli odnosno logično povezane misli u okviru razumijevanja svih nauka
Poveznice sa ZJNPP	DHP-5.2.2
Ključni sadržaji	
Postanak i razvoj logike. Sporovi među logičarima i početna definicija logike. Mišljenje i misao. Formalističko i sadržajno shvatanje logike. Dopunjena definicija logike. Značaj logike za život, nauku i filozofiju.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
S obzirom da se kroz prvu oblast i uvodni sadržaj učenik treba uvesti u logiku kao filozofsku disciplinu, preporučuje se interakcija s učenicima u okviru koje će se postaviti neka ključna pitanja i pobuditi promišljanje i interes za novi predmet sa kojim se susreću. Nakon što učenici postanu aktivni sudionici u nastavi, i nakon što iznesu određena predznanja kada je u pitanju logika, pristupiti teorijskom obrazloženju i objašnjavanju logike kao filozofske discipline.	
A.IV.2. Interpretira, upoređuje i objašnjava misao i osnovne oblike misli	<ul style="list-style-type: none"> • Navodi i interpretira pojam kao misao o biti predmeta. • Navodi i upoređuje podjele, odnose i vrste pojmova i kritički se osvrće na postojeće distinkcije. • Definira sud kao spoj pojmova kojima se nešto tvrdi ili poriče. • Analizira definiciju suda koristeći se ponuđenim ali i vlastitim primjerima iz svakodnevnog života. • Klasificira i objašnjava vrste i odnose sudova. • Definira zaključak kao misao od dva ili više sudova i kritički se osvrće na tu definiciju kroz različite primjere. • Prepoznaje greške u argumentaciji kroz primjere ali i diskusiju koja se vodi u razredu. • Objašnjava i razumijeva osnovne postupke pri utvrđivanju činjenica, dokazivanja postavljenih teza, provjeravanja hipoteza i sl.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-5.2.2

Ključni sadržaji	
Šta je pojam. Vrste pojmova. Šta je sud. Vrste sudova. Odnosi među sudovima. Bit i podjela zaključaka. Premisa i konkluzija. Pojam i struktura zaključka. Logičke pogreške u zaključku.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Općenito, ali i u kontekstu ostvarenja ovog ishoda, nastavu koncipirati tako da učenici, ne samo upoznaju logička pravila, nego da njima i ovladaju. Primjeri u udžbeniku samo su temelj na kojem nastavnik gradi osnovni koncept predmetne građe. Učenike ćemo zainteresovati ako im logička umijeća povežemo sa svakodnevnim životom i ukažemo na potrebu poznavanja istih. U tom kontekstu preporučuje se koristiti primjere tipa reklamnih poruka, novinskih naslova, tekstova, govor političara i sl. Analizirajući ove primjere učenici će prepoznati različite obmane i manipulacije iz svakodnevnog života i „učiti bolje misliti“ kako bi obmane i nedosljednosti nečije argumentacije razotkrivali. Istovremeno i podjednako nastojati oko ostvarenja kako sadržajnog tako i formativnog zadatka nastave. Preporuka je da se kroz mnoštvo primjera iz običnog jezika ispituju logički odnosi, prosuđuje istinitost i neistinitost sudova, prepoznaju pogreške u argumentaciji (u ovom slučaju vrlo je korisna priprema i izvođenje debata). Učenike upućivati da sami kreiraju logičke zadatke, a nakon obrade određenih nastavnih sadržaja, zadavati individualne, u parovima i grupne zadatke (npr. pisanje novinskih članaka, intervjuisanje, simuliranje političkih govora, kreiranje reklama i sl.)	
A.IV.3. Opisuje i objašnjava metode dolaska do spoznaje, evaluira svrhu i smisao naučnih metoda i realizira manje istraživanje	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznaje i evaluira važnost metodičkih postupaka u formiranju i transformiranju pojmova. • Razumije važnost ekspliciranja sadržaja i opsega pojmova, definira i navodi definiciju i diviziju kao najvažnije metodičke postupke. • Primjenjuje induktivnu i deduktivnu metodu kao osnovne metode zaključivanja i dokazivanja i prepoznaje njihovu važnost u istraživačkom procesu. • Razumije smisao i strukturu nauke i naučne spoznaje kroz primjenu deskripcije, objašnjenja i predviđanja. • Uočava razliku između naučne i zdravorazumske spoznaje. • Kreira i demonstrira određeni istraživački zadatak primjenjujući osnovne elemente istraživanja, kritički se osvrće na rezultat spoznaje do koje je došao analizirajući primjer iz svakodnevnog života ili neke naučne oblasti.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-5.2.2
Ključni sadržaji	
Definicija. Divizija. Induktivna metoda. Deduktivna metoda. Deskripcija, objašnjenje i predviđanje. Naučno otkriće i dokaz. Naučno istraživanje i izlaganje.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Ostvarenje ovog ishoda je jedan od načina da učenik shvati da je razvoj kritičkog mišljenja, uz političku pismenost i aktivno sudjelovanje, jedna od ključnih sposobnosti koje trebaju razviti kako bi postali odgovorni građani. U tom smislu, nastavnik treba osigurati vrijeme i prilike za uvježbavanje kritičkog mišljenja i promovirati aktivnu uključenost učenika. To može postići korištenjem didaktičkih materijala i metoda u nastavi poput oluje ideja, Vennovog dijagrama, rasprava, dijalog i sl. Preporučuje se upućivanje učenika da sami navode i biraju primjere i probleme koji bi se mogli istraživati. Istraživanje može biti individualno ili u parovima. Kako bi se učenicima približila logika u kontekstu metoda spoznaje, mogu se koristiti primjeri naučnih otkrića i tehničkih izuma poput Arhimedovog, Newtonovog ili Mendelovog zakona kao i otkrića automobila, aviona ili atomske bombe. Ovdje su poželjne video prezentacije, dokumentarni filmovi, slike i sl. Pomoću ovih primjera objasniti učenicima da poznavanje logičkih metoda ne može garantovati uspjeh na polju nauke, ali postoje logički uvjeti bez kojih ne može biti riječi o nauci (istina i dokaz) i da se oni moraju ispuniti. Preporučuje se prezentacija i izlaganje istraživačkih radova na nastavnom satu uz obavezno uključivanje i kritički osvrt učenika međusobno.	

Oblast: B/ Historijski razvoj filozofske misli	
Ishod učenja	Razrada ishoda
B.IV.1. Razumije i interpretira problematiku definisanja same filozofije, njenih izvora i univerzalnosti i analizira probleme i osnovne pojmove različitih filozofskih disciplina.	<ul style="list-style-type: none"> • Razumije i objašnjava filozofiju kao ljubav prema mudrosti. • Identificira izvore filozofije izvan vremenskog konteksta a u okviru filozofskog promatranja života. • Navodi i objašnjava probleme vezane za pojmove bitak, znanje, moral, um, jezik i ljudska egzistencija. • Razlikuje i objašnjava filozofske discipline • Kritički promišlja zadatak i svrhu filozofije u našem životu i razumijeva je, između ostalog, i kao kritičku djelatnost bez koje život dostojan čovjeka nije moguć.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-5.1.1
Ključni sadržaji	
Uvod u filozofiju (pitanje smisla, pitanje o Bogu, čovjeku i svijetu). Šta je filozofija. Izvori filozofije. Filozofske discipline (problemi i osnovni pojmovi). Univerzalnost filozofskog mišljenja.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
U odnosu na činjenicu da je učenicima ovo novi predmet i da je za usvajanje i razumijevanje sadržaja, sa kojima će se suočiti, potrebna maksimalna pažnja i angažman, kako nastavnika tako i učenika, važno je na jedan inovativan i zanimljiv način organizirati nastavu, posebno prve nastavne sate. Potrebno je učenicima skrenuti pažnju da se u nastavi filozofije ne iznose gotove istine nego se one otkrivaju i u tom smislu potrebno je koncipirati nastavu tako da se govori o istini koja je u razvoju. Poželjno je pripremiti pitanja ili navesti učenike da postavljaju pitanja o nezaobilaznim temama u životu (npr. smisao života, smrt, sudbina, ljubav, znanje itd.). Osim udžbenika koristiti različite pisane i video materijale i upućivati učenike na iste (npr. Youtube kanal Crash Course Philosophy, The School of Life itd.)	
B IV.2. Klasificira, upoređuje i objašnjava područja filozofskog istraživanja i historijski razvoj filozofske misli o razumijevanju svijeta, života i čovjeka.	<ul style="list-style-type: none"> • Klasificira i navodi dva osnovna područja filozofskog istraživanja. • Objašnjava ontološko područje filozofskog istraživanja razumijevajući ga kao istraživanje osnove, temelja, uzroka cjelokupne stvarnosti. • Objašnjava sazajno područje filozofskog istraživanja kao ispitivanje prirode (suštine) saznanja, ljudskih sazajnih moći. • Interpretira razumijevanje svijeta, života i čovjeka po pojedinim filozofskim razdobljima • Uočava da su različiti odgovori na filozofska pitanja • Razvija vlastiti pogled na život, svijet i čovjeka
Poveznice sa ZJNPP	DHP-5.2.1
Ključni sadržaji	
Ontologija. Epistemologija. Periodizacija historije filozofije: Antička filozofija (Tales, Pitagora, Sofisti, Sokrat, Platon, Aristotel). Srednjovjekovna filozofija (kršćanstvo i islam). Novovjekovna filozofija (Rene Dekart, Džon Lok, Imanuel Kant).	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporučuje se učenike uvoditi u nastavni sadržaj dijaloškom metodom što će imati orijentacijski i motivacijski efekat. Pažljivo napraviti izbor tekstova, odlomaka iz djela, također pažljivo odabranih filozofa, da su prikladni za analizu i primjereni učeniku. Poticati učenika na aktivno čitanje i postavljanje pitanja u vezi sa onim što pročita. Pripremiti i izložiti sadržaje koji daju odgovore npr. na neka od sljedećih pitanja: Da li se tema koju određeni filozof obrađuje pojavljuje prvi put ili je on nadograđuje? Da li je riječ o pitanju koje je karakteristično za više epoha ili je riječ o jednokratnoj pojavi? Koji je doprinos pojedinim filozofskih škola i učenja? Po čemu je određeni filozof najpoznatiji? Osim udžbenika koristiti različite pisane i video materijale i upućivati učenike na iste (npr. Youtube kanal Crash Course Philosophy, The School of Life npr.)	

<p>B.IV.3. Istražuje i kritički se osvrće na razlike i sličnosti između starih i novih načina promišljanja u domenu filozofije</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Koristi znanja iz logike za istraživački postupak. • Pokazuje sposobnost samostalnog rada u kreiranju i sprovođenju jednog istraživačkog procesa. • Navodi razlike između antičke, srednjovjekovne i novovjekovne filozofije. • Prepoznaje i objašnjava podjelu filozofije na teorijsku, praktičnu i pojetičku. • Opisuje i objašnjava središta pojedinih filozofskih učenja iz različitih vremenskih perioda • Kritički se odnosi prema problemima koje istražuje i analizira i vrednuje moguća rješenja pomoću filozofskih teorija
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>DHP-5.1.1 DHP-5.1.3</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Odabrani tekstovi filozofa s pitanjima za usmjereno čitanje. Osvrt na bit antičkog, srednjovjekovnog i novovjekovnog razumijevanja svijeta i života. Antičko razumijevanje svijeta i života (pojam prirode). Srednjovjekovno razumijevanje svijeta i života (Bog u središtu). Novovjekovno razumijevanje svijeta i života (čovjek).</p>	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>Nastavu planirati tako da se predvidi prostor i vrijeme za izradu i prezentaciju učeničkih radova. To mogu biti referati, seminarski radovi, debate i sl. Od literature preporučuje se: Povijest filozofije, Boris Kalin; Filozofija, Boran Berčić; Priručnik, Dunja Marušić. Pored osnovne literature, koristiti i upućivati učenike na web stranice, you tube kanale (npr. kanal Crash Course Philosophy, The School of Life). Poticati učenike da kroz individualan rad i rad u parovima analiziraju pojedina filozofska učenja i simuliraju neke od rasprava ili dijaloga iz filozofskih odlomaka.</p>	

<p>Oblast: C/ Filozofska misao u savremenom dobu</p>	
<p>Ishod učenja</p>	<p>Razrada ishoda</p>
<p>C.IV.1. Razumijeva i interpretira glavna obilježja savremene filozofije kao nešto što se nadovezuje na stariju filozofsku građu ali i kao nešto što se uvijek iznova aktualizira</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Definira glavne probleme savremene filozofije i objašnjava kako su se važna filozofska pitanja razvijala iz potrebe čovjeka za racionalnim promišljanjem svijeta. • Prepoznaje relevantnost filozofskih teorija za bolje razumijevanje svakodnevnog života. • Prepoznaje i navodi da mnogi savremeni filozofi ispituju iste probleme kojim su se bavili i njihovi prethodnici. • Klasificira poglavlja savremene filozofije i navodi ključne filozofske ideje. • Objašnjava da su neki od problema opći (pojavljuju se u svim vremenima i gotovo kod svih filozofa), a neki su specifični (u smislu da se pojavljuju samo u nekim razdobljima i kod nekih filozofa). • Prepoznaje i definira pitanja i probleme koji prate ljudsku historiju i filozofsku misao kao što su politika, kultura, moral i povezuje ih sa svakodnevnom problematikom vezanom za pitanje dobra i zla, otuđenosti čovjeka, postojanje Boga, zloupotrebe politike, nedostatka komunikacije itd.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>DHP-5.2.1 DHP-5.2.2</p>

Ključni sadržaji	
Kritika Hegelove filozofije, Voluntaristički pesimizam, Artur Šopenhauer. Volja za moći, ideja nadčovjeka, vječno vraćanje istog - Fridrih Niče. Logički pozitivizam - Ludvig Vitgenštajn, Bertrand Rasel. Filozofija života, pojam intuicije - Henri Bergson. Filozofija egzistencije, S. Kierkegaard, Karl Jaspers, Egzistencijalna filozofija, Martin Hajdeger. Egzistencijalizam i humanizam - Žan Pol Sartr, Alber Kami.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Nastava treba biti znanstveno utemeljena i potkrijepljena argumentima pa je potrebno koristiti primarnu i sekundarnu literaturu. Primarno, izvorna djela ili odlomci koji će poslužiti za rad na tekstu. Od sekundarne literature dostupno je mnoštvo tekstova, atlasa filozofije, različiti udžbenici, internetske stranice itd. U poglavlju o savremenoj filozofiji preporučuje se skandalon metoda, posebno kada je u pitanju S. Kirkegard i njegov način filozofiranja. Preporučuje se učenike uputiti da pogledaju filmove koje mogu razumjeti sa aspekta nekog od filozofskih učenja, npr. film Život je lijep.	
<p>C.IV.2. Uviđa i objašnjava potrebu aktueliziranja pitanja čovjeka i stavljanja u centar filozofskog promišljanja u savremenom dobu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira pojedina filozofska razdoblja (npr. grčka filozofija) prepoznaje pitanje o čovjeku i njegovom mjestu u svijetu kao jedno od važnijih pitanja. • Interpretira probleme savremenog čovjeka u kontekstu dolaska do znanja ili spoznaje o samom sebi, kao o nekome ko ne postoji bez komunikacije sa drugima. • Argumentira svoje stavove i mišljenje u vezi sa pitanjima o sebi i savremenom svijetu. • Prepoznaje i objašnjava komunikaciju kao bitnu odrednicu savremene filozofije, ali i savremenog čovjeka. • Objašnjava da je povezivanje i istinsko razumijevanje ljudi međusobno osnovni preduvjet spoznaje svijeta i čovjeka.
Poveznice sa ZJNPP	DHP-5.2.2
Ključni sadržaji	
Izvori filozofije. Karl Jaspers, Filozofija egzistencije. Uvod u filozofiju. Filozofija egzistencijalizma: Soren Kierkegaard, Žan Pol Sartre, Alber Kami.	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
Preporuka je da se koristi metoda problematiziranja. Učenike potaknuti da iznose svoje poimanje svijeta u kontekstu vremena u kojem žive, a uz pomoć različitih materijala sa nastavnim sadržajem istaknuti neka od filozofskih učenja suvremenog doba. Kao i za ostvarenje drugih ishoda i ovdje se mogu koristiti materijali koji će privući pažnju učenika, npr. neki medijski izvještaji ili stručni tekstovi, dokumentarci ili filmovi koji tretiraju probleme savremenog društva i čovjeka.	

E/ UČENJE I PODUČAVANJE

Nastavu filozofije s logikom, potrebno je koncipirati tako da potiče više misaone aktivnosti i kritičnost kod učenika, da razvija emotivni odnos i opredjeljenost prema sadržajima, da potiče samostalnost i stvaralaštvo, a ne samo memorisanje sadržaja.

Izuzetno je važno da nastavnik prilikom pripreme nastave ne razmišlja samo kako će prenijeti sadržaje učenicima, nego kako će učenici samostalno doći do određenih saznanja.

Vrlo je bitno kreirati podsticajno okruženje za učenje u kojem će se učenici prije svega osjećati sigurno i opušteno ali i okruženje u kojem se kroz komunikaciju uči i promovira sloboda izražavanja, jednakost, tolerancija, kultura zajedništva i međusobno poštovanje.

Općenito, ali i na predmetu Filozofija s logikom, uspješna nastava podrazumijeva dobru komunikaciju svih sudionika u nastavi. U tom pravcu, potrebno je poticati interakciju u kojoj su na prvom mjestu učenici, tj. njihova razmišljanja, pitanja i sl.

Prednost nastavnog predmeta Filozofije s logikom, u odnosu na druge predmete je mogućnost refleksije. Učenici će postavljajući pitanja i nastojeći doći do odgovora na njih, formirati vlastite stavove, ali i biti u mogućnosti saznati kako su o njima razmišljali pojedini filozofi i kako su rješavali probleme na koje su nailazili.

Kada je u pitanju organizacija nastave, potrebno je uvažavati nekoliko važnih principa. Prije svega, princip jednakosti obrazovnih šansi, koji će omogućiti da svaki učenik postigne u optimalno mogućim uslovima svoj maksimum. Odgovornost je na nastavnika da se prema svim učenicima odnosi jednako u smislu da im da jednake šanse da se iskažu. Nastavnik pažljivo bira metode učenja pomoću kojih stvara uslove za uključivanje svih učenika u proces učenja i ostvarenje odgojno-obrazovnih ishoda. Princip socijalne integracije i poticanje zajedništva, saradnje i tolerancije, može se postići planiranjem i realiziranjem nastave pomoću rada u grupama.

Bitno je voditi računa o individualnim razlikama među učenicima, baziranim na njihovim znanjima, iskustvima, stavovima i sposobnostima. Na nastavniku je odgovornost da sa učenicima kreira atmosferu u kojoj se razlike među pojedincima, u ovom slučaju među učenicima, posmatraju kao bogatstvo i nešto što je prednost određene grupe. Ukoliko se u tome uspije, svaki učenik će dobiti mogućnost da u jednom tako poticajnom okruženju prepozna i razvija svoje sposobnosti, a u skladu s tim i značajno nadograđuje svoje samopouzdanje. Na taj način, učenik će lakše prihvatiti eventualne propuste u svom znanju i učenju i biti spremniji da ih nadoknađuje. Učenik će preuzeti odgovornost za svoj rad i učenje, a nastavnika i kolege u razredu posmatrati kroz uloge pomagača, koordinatora, moderatora i sl. Potrebno je kod učenika poticati aktivnost i osamostaljivanje u radu, a to se može postići kroz zadatke tipa pisanja eseja i sl.

Nastavnik donosi odluku o tome na koji način će uključiti učenike u obradu nastavnog sadržaja. To ovisi o sastavu i specifičnostima svakog odjeljenja, o samom nastavnom sadržaju, tipu časa, ali i o ishodima koje treba ostvariti. Frontalna nastava nije nešto što treba po svaku cijenu izbjegavati jer postoje sadržaji koji se moraju na taj način prezentirati učenicima. U toj ulozi se osim nastavnika, može naći i učenik prilikom prezentiranja nekog zadatka koji je uradio. Uključivanje učenika na individualnoj i grupnoj razini je poželjno i nešto što mora biti zastupljeno kada je nastava filozofije s logikom u pitanju.

Individualni zadaci su uglavnom zastupljeni pri obradi sadržaja logičkih postulata gdje učenici samostalno rade na primjerima pomoću kojih se utvrđuje gradivo. U savremenom pristupu nastavi, zadaća nastavnika je da učenike zainteresira, aktivira, angažira, motivira, uključi u rasprave te da kod njih potiče kritičko mišljenje i kreativnost.

Nastava će biti zanimljivija, opuštenija i dinamičnija ako učenike u nastavnu jedinicu uvodimo npr. pomoću razgovora. Razgovor omogućuje razmjenu ideja, potiče na istraživanje itd. To može biti „slobodni razgovor“, „razvojni razgovor“, „diskusija... ovisno od nastavne jedinice. Osim verbalne metode, izuzetno efektivan može biti i rad na tekstu.

U suštini, ono što su filozofija i logika, treba biti i nastava filozofije s logikom. Nastavnik treba posebnu pažnju posvetiti postupcima uvođenja učenika u filozofsko mišljenje. Filozofija je aktivnost, a logika ispravno mišljenje. Neophodno je učenike poticati na postavljanje pitanja i dovođenja u sumnju čak i onoga što je naizgled neupitno. To je tzv. skandalon koji nam pomaže da pokažemo učenicima da se često iza vrlo jednostavnih pitanja kriju složeni odgovori.

Zatim, može se primjenjivati i princip problematiziranja koji je u direktnoj vezi sa problemskim pristupom gdje se na primjer prilikom analize teksta uočava problem koji bi trebao biti aktuelan i poticajan i kao takav se stavlja pred učenike - pripremiti i realizirati debatu na različita pitanja. Nastava rješavanjem problema je jedan od načina kako nastavu Filozofije s logikom učiniti zanimljivijom.

Također, jedan od savremenih postupaka uvođenja u nastavu je i aktueliziranje filozofskog stajališta, tj. na primjeru iz sadašnjosti pokazati vezu s prošlošću.

Za uspješno učenje bitnu ulogu igraju i materijalni uslovi rada. Ako je riječ o kabinetskoj nastavi, prostor treba urediti tako da su na zidovima npr. plakati na kojima su prikazane ključne teze koje obuhvataju nastavu filozofije s logikom. U pripremu ovih materijala i uređivanje učionice treba uključiti učenike. Kada su u pitanju materijalno-tehnička sredstva, poželjno je da je kabinet opremljen audio i video opremom (računar, televizor, projektor i sl.) kao i da je omogućen pristup internetu. Ovo su pomagala koja svakako mogu pomoći u pripremanju nastavnih jedinica na jedan zanimljiviji, i u današnjem vremenu za učenike, prihvatljiviji način.

Preporučuje se i korištenje različitih medija i online platformi/aplikacija dostupnih na internetu kao što su npr. aplikacije Kahoot i Socrative za izradu kvizova, a može biti korisno za utvrđivanje i evaluaciju nastavnih sadržaja, korištenje online platformi (npr. Microsoft Office 365, eTwinning i sl.), kao mogućnosti spajanja sa učenicima i nastavnicima u cilju izrade zajedničkih projekata, zatim korištenje online prezentacija, interaktivnih animacija, online provjera znanja itd.

Također, pomoć pri obradi novih nastavnih sadržaja i nešto što bi pomoglo u učenju je upućivanje učenika na you tube kanale poput Canal Crash Course Phylosophy ili The School of Life. Korištenjem informaciono-komunikacione tehnologije, daje se mogućnost učeniku da razvija svoje informaciono-komunikacione kompetencije tako što će i sam biti u prilici da ih koristi za učenje, istraživanje, prezentiranje itd.

Ističemo da ne treba zanemariti važnost i tradicionalnih pomagala poput table i krede, koje svakako treba koristiti, pogotovo kada je riječ o sadržajima za koje je bitno da se pokaže postupak dolaska do spoznaje. Mogu to biti različiti logički zadaci ili neke filozofske teze.

Osim kabinetske nastave, savremena nastava podrazumijeva i povremene „izlaske“ iz škole. Poželjno je organizirati prisustvo učenika na različitim manifestacijama poput promocije filozofskih ali i drugih djela. Također organizirati susrete sa univerzitetskim profesorima ili studentima i raditi na nekim zajedničkim projektima (prisustvo na predavanjima na fakultetu i sl.).

Kada je u pitanju literatura, potrebno je koristiti primarnu i sekundarnu. Primarna literatura su udžbenici odobreni od nadležnih institucija, kao i izvorna djela i/ili odlomci. Sekundarna literatura i izvori su odabrani i referentni tekstovi, članci, dokumentarci, enciklopedije, filmovi i sl.

F/VREDNOVANJE U PREDMETNOM KURIKULUMU

Filozofija s logikom pred učenike stavlja zadaću razumijevanja filozofske terminologije i disciplina, uspoređivanje razdoblja historije filozofije, raznih pravaca i škola. Učenik se uči postavljati pitanja, raspravljati o različitim etičkim ili egzistencijalnim pitanjima i sl.

Analizom filozofskih tekstova i škola, rješavanjem logičkih zadataka ali i u procesu spoznaje sebe i drugih, učenik je u prilici da evaluira i procjenjuje vrijednost izrečenog i naučenog i suočava se i sam sa kritikom i preispitivanjem, a sve sa ciljem učenja i razumijevanja.

Vrednovanje je izuzetno važan dio nastavnog procesa koji pruža mogućnost, prije svega učenicima da prate svoj edukativni razvoj pomoću povratnih informacija o stečenom znanju i vještinama.

Na početku školske godine, nastavnik upoznaje učenike sa očekivanim ishodom učenja i uključuje ih u definisanje načina na koji će se vrednovati učenje i napredovanje u pojedinim oblastima.

Vrednovanje je također važno i za nastavnike jer imaju povratnu informaciju o svom radu i o tome koliko je podučavanje uspješno.

Potrebno je imati na umu da je osnovna svrha vrednovanja, unaprjeđivanje učenja i napredovanja učenika. Povratne informacije motiviraju učenike a nastavnicima pomažu u daljem planiranju nastavnog procesa i podučavanja.

Učenicima treba dati priliku da sami vrednuju, ocjenjuju i procjenjuju, kako svoje znanje tako i znanje i vještine drugih.

Nastavnik prati učenika i njegovo napredovanje i o tome ga izvještava sa ciljem da mu omogući, ukoliko se ukaže potreba, da nadoknadi propušteno i napreduje odnosno dostigne svoj maksimum kada je u pitanju određena nastavna jedinica, oblast ili cjelina. Na kraju pojedinih oblasti ili cjeline, vrši se procjena ostvarenih ishoda u okviru sve tri definirane oblasti.

Kada je u pitanju nastavni predmet Filozofija s logikom, izuzetno je teško doći do lako mjerljivih kriterija za vrednovanje i ocjenjivanje ako znamo da je riječ o predmetu u okviru kojeg je potrebno učiti određene sadržaje ali i analizirati i preispitivati sve što se uči.

Iz tog razloga, vrlo je važno pronaći objektivan, tačan i pouzdan kriterij koji će se koristiti kada je vrednovanje u pitanju. Elementi vrednovanja u okviru predmeta Filozofija s logikom su:

- Usvajanje i razumijevanje logičkih i filozofskih pojmova i koncepata,
- Analiza izvornih filozofskih tekstova, kritički osvrt i povezivanje sa svakodnevnim životom,
- Primjena naučenog, kreativnost i orijentacija u mišljenju i životu.

Prvi element vrednovanja procjenjuje nivo znanja i razumijevanja ključnih sadržaja filozofije i logike. Postignuća učenika se provjeravaju pismeno i usmeno. Preporučuju se pismeni zadaci u obliku NZOT-a, kvizova, eseja.

Drugi element vrednovanja je složeniji jer podrazumijeva ocjenu usvojenih kompetencija. Može poslužiti organizacija debata, diskusija, pisanje eseja, lektire i sl.

Treći element vrednovanja podrazumijeva kreativnost učenika. Pomoću filmova, pjesama, reklamnog sadržaja, učenici imaju priliku pokazati kreativnost u kontekstu Filozofije s logikom.

Aktivnost učenika u vidu učešća u raspravama, preko samostalnog istraživanja treba poticati i pozitivno vrednovati. Cilj je da se učenici osamostale kada je u pitanju učenje i da postanu svjesni svoje odgovornosti u tom procesu.

Potrebno je učenike uključivati u proces vrednovanja i ocjenjivanja na način da ih se potiče i uči kako da argumentuju i obrazlože svoju procjenu i samoprocjenu stečenih znanja i vještina. Kroz poticanje razgovora o samom procesu učenja, učenici razvijaju kompetenciju „učiti kako učiti“ a jedan od ciljeva nastave filozofije s logikom je da učenik razumije šta i zašto uči i iz drugih predmeta, ali i važnost znanja i napredovanja tokom cijelog života.

G/PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

- Nastavu filozofije s logikom mogu izvoditi nastavnici koji su završili odgovarajući četverogodišnji studij i stekli visoku stručnu spremu (VII stepen) i stručno zvanje:
  - profesor filozofije,
  - profesor filozofije i sociologije.
- Nastavu filozofije s logikom mogu izvoditi i lica sa najmanje II (drugi) ciklus Bolonjskog sistema studiranja u trajanju od jedne godine (60 ECTS bodova) ili dvije godine (120 ECTS bodova) – ukupno 300 ECTS bodova sa bodovima prvog ciklusa, koja su stekla akademsku titulu i zvanje magistra ili ekvivalenta za određenu oblast.

